

2022-02-15

Diarienummer: KU2021/02071

Svarande: Föreningen Konstkonsulenterna i Sverige

Konstkonsulenterna i Sverige är en ideell förening med uppgift att utveckla och stärka de regionala strukturerna inom bild- och formområdet i Sveriges regioner. Föreningen arbetar med gemensamt utvecklingsarbete inom bland annat samtidskonst och gestaltad livsmiljö, konstnärers villkor, konstpedagogik, kreativa och kulturella näringar, information och opinionsbildning. Främjandeverksamheterna inom bild- och formområdet finansieras till största delen med medel genom samverkansmodellen av respektive region.

Som en bilaga till remissvaret bifogas längst bak en sammanställning av 6 konstnärers reflektioner om återstartsutredningen. Sammanställningen innehåller konstnärernas manus från ett seminarium arrangerat av Föreningen konstkonsulenterna i Sverige, 2021-12-02.

Remissvar över betänkandet SOU 2021:77 Från kris till kraft. Återstart för kulturen.

Sammanfattning

Bild- och formområdet lyfts som ett särskilt svagt område i utredningen. Vi kan bekräfta att förutsättningarna för att ta del av, visa och producera konst är begränsade, särskilt utanför våra storstadsområden. Vi upplever att resurserna för bild- och formområdet är mycket små på kommunal och regional nivå och att samordningen på den nationella nivån saknas. Vi ser dock att förslagen sammantaget inte möter upp dessa brister.

Området behöver nationell förstärkning på bredden, inte minst för att förbättra uppfyllelsen av delaktighetsmålet. Fler platser för visning av konst behövs. Utanför de större städerna är möjligheterna att uppleva samtidskonst i de flesta fall undermåliga. Olika former av stöd behöver sättas in för konstpedagogik och produktioner av utställningar curerade för barn och unga behöver bli fler. Viktigt är att stärka de självorganiserade och andra plattformar som omfattar fler konstområden, som till exempel både visar, producerar och medskapar.

Vi föreslår att en myndighet får ett tydligt uppdrag för att utgöra ett nationellt resurscentrum för bild- och formområdet. Det skulle fungera som kunskapscentrum för konstpedagogik, stöd till visningsplatser/arrangörer, stöd till ideell sektor, stärka förutsättningar för konstnärlig produktion etc. Uppdraget bör både vara främjande och samordnande, ha sin utgångspunkt i de olika behov och förutsättningar som finns i olika delar av landet, ha nära dialog med regionala konsulenter och kanske rentav ha sin geografiska placering utanför huvudstaden.

Flera av de konkreta förslagen, såsom internationella utbyten eller stöd till kuratoriella insatser, bygger på att existerande infrastruktur och fungerande

konstinstitutioner/verksamheter att utgå ifrån, vilket ofta saknas utanför större städer. Dialog med regionala konsulenter samt representanter för kommuner, t ex genom SKR, kan skapa en bättre utgångspunkt för verkningfulla åtgärder.

Bild- och formområdet har flera viktiga och delvis självorganiserade nationella nätverk både i civilsamhället och i offentlig regi, såsom Föreningen Konstkonsulenterna i Sverige, Sveriges konstföreningar, Konstfrämjandet, nätverket Den kollektiva hjärnan och Klister. Perspektiven och kraften från dessa strukturer kan lyftas så mycket mer än hittills upp till en mer synlig nationell nivå. Den ideella sektorns betydelse och potential för tillhandahållandet av professionell kultur i hela landet behöver också synliggöras och stärkas. Där finns en oerhört viktig kraft och möjlighet men som har mycket begränsade förutsättningar.

Kommunernas nyckelroll som bärare av kultur i hela landet lyfts inte upp tillräckligt. I de allra minsta kommunerna saknas personella och ekonomiska resurser att samordna kultur, ibland finns inte ens en heltidstjänst som skall sköta både föreningsbidrag, konstinnehav, skapande skola, arrangera föreställningar, offentlig konst och utställningar, arbeta med kultur för både äldre och yngre osv. Bristerna visar på ett stort behov att medvetandegöra de folkvalda om vikten av tillgång till skapande och kulturupplevelser för samhällsbyggandet och en hållbar demokrati.

Med begränsade ekonomiska resurser och en ökad konkurrens mellan olika kommunala och regionala verksamhetsområden är det ofta kulturen som nedprioriteras. Svårigheten att i alla delar applicera målstyrningen och mätbarhet på konst- och kulturområdet försvagar ytterligare området position. (Se Myndigheten för Kulturanalys rapport "Så fri är konsten"). Biblioteksverksamheten är lagstadgad. Annan konst- och kulturverksamhet har däremot inte en självklar plats i den kommunala organisationen, vilket har blivit särskilt synligt under pandemin när museer har behövt stänga medan bibliotek har varit öppna. Förslagsvis kan SKR vara en part att utarbeta konkreta strategier eller kanske lagrum för att värna om tillgängligheten av konst- och kultur i dess breda bemärkelse och i hela landet.

Konkreta förslag på åtgärder för ökad uppfyllning av delaktighetsmålet saknas. Förslaget om utredning av samverkansmodellen behöver t ex konkretiseras ytterligare, förslagsvis i samverkan med regionala främjandeuppdrag såsom konsulenter eller utvecklare inom olika kulturområden. Den statliga kompetensen och kunskapen om bild- och formområdets förutsättningar i hela landet behöver stärkas.

Självständighetsmålet behöver stärkas genom stärkt tillämpning av "Principen om armlängds avstånd". På regional och kommunal nivå behövs särskilda åtgärder i och med att principen inte är organisatoriskt skyddad på samma sätt som på statlig nivå (se Myndigheten för kulturanalys rapport "Så fri är konsten"). Museilagen reglerar principens tillämpning inom museer men all annan konst och kultur som produceras via kulturförvaltningar på regional och kommunal nivå omfattas inte därav. Utred möjligheten att ytterligare stärka Principen om armlängds avstånd och konstnärlig frihet genom till exempel lag.

Den offentliga konsten innebär arbetstillfällen och en betydande källa till försörjning för bild- formkonstnärer. Offentlig konst omfattas sällan av museilagen, samtidigt som det finns ett ökat politiskt intresse av att detaljstyra konsten. Kombinationen av det och till exempel målstyrningens potentiella negativa inverkan genom instrumentell styrning och motverkande av konstnärlig frihet, gör just den offentliga konsten särskilt utsatt i fråga självständighetsmålet.

Barn och ungas bristande tillgång till konst behöver flera och mer konkreta åtgärder. Det behövs analys, helhetsperspektiv och långsiktighet för att synliggöra brister, stärka och utveckla samarbeten mellan olika sektorer och myndigheter för att barn och unga ska möta bild och form i skola och på fritiden. Skolverket behöver ha tjänstepersoner med särskilt ansvar för konst och kultur i syfte stärka området på bredden och fånga upp utvecklingsbehov.

På gymnasienivå bör alla program innehålla konst och kultur för att öka kunskapen om kulturen som arbetsfält, väcka intresse och bidra till bildning. Detta gynnar konst, kulturarv, innovation, delaktighetsmål samt minskar snedrekrytering till högre utbildningar. Inom universitetsväsendet bör konst och kultur, likt entreprenörskap och hållbarhetsfrågor, som genomsyrar vissa universitetetsutbildningar, finnas med i utbildningar. Inom lärarutbildningar är det synnerligen viktigt att lärarna har bred uppdaterad kunskap om konst och kultur eftersom de möter barn och unga.

Barn och ungas bristande tillgång till konst behöver sammanfattningsvis flera och mer konkreta åtgärder. Dialog med Skolverket och kulturskolan är viktigt men en rejäl förstärkning av bild- och formområdet i allmänhet samt konstpedagogiken i synnerhet är nödvändig. Detta kan både bli en viktig nyckel till delaktighetsmålet och snedrekryteringen till högre utbildningar.

5 Utvecklingsområden för samhällsmålet

Utredningen pekar ut kulturen som "central i arbetet för ett hållbart samhälle" och dess betydelse för hållbara livsmiljöer vilket är bra. Konsten och kulturens näringar har en tydlig plats i utredningen men inte hur den kan ge näring till samhället i stort. Förslag och motiveringar begränsas till ekonomi-, tillväxt- och näringsfrågor och missar konstens och kulturens essens - dess möjligheter att pröva, hitta hopp, kraft och riktning i formandet av våra möjliga framtider.

Utredningen lyfter heller inte upp den kanske största strukturella utmaningen: Att kulturen i allmänhet och konsten i synnerhet är marginaliserade i samhället.

5.3.2 Näringspolitiska satsningar är inte anpassade efter KKN

Vi håller med om detta. Vi vill särskilt poängtera att kulturellt och kreativt företagande bör omfattas av och ha tillgång till utvecklingsinsatser såsom affärsutvecklingscheckar osv på samma sätt som andra branscher, vilket kräver dialoger och kunskaper om kulturens och kreativa näringars speciella förutsättningar t ex i fråga om omsättningsnivåer och antal anställda. Vinnovas satsningar på kunskapshöjande insatser är viktiga men flaggar också för

vikten av faktisk implementering av kunskaper i myndigheters (bl a Tillväxtverkets) verksamheter och uppdrag.

Vi vill också påminna om att många kulturella företag är ofrivilliga egenföretagare som är svåra att jämföra med andra KKN som i varierande grad kan drivas med vinstintresse. Konstnärlig produktion innebär också oftast framtagande av unika verk (prototyper) varför produktionen är svår att effektivisera i jämförelse med annan näringsverksamhet. Begreppet "näring" kan därför verka missvisande i sammanhanget konstnärlig verksamhet. Marknaden i regionerna i form av gallerier, curatorer eller producenter och konstnärsdrivna plattformar är viktiga för både lokala, regionala och nationella konstnärer och utgör en del av både besöksnäring och samhällsförändring. Företagen är ofta enskilda firmor, ibland drivs de av konstnärer, och behöver också ta del av utvecklingsinsatser och affärsutvecklingscheckar.

5.3.6 Bedömningar

Bra förslag!

5.5.2 - 5.5.3 Gestaltad livsmiljö & offentlig konst som utvecklingsområde

Regionerna ger via konstkonsulenter/bild- och formutvecklare rådgivning för framtagande av konstpolicy och riktlinjer kring offentlig konst. Erfarenheterna visar på att etableringen av Gestaltad livsmiljö med offentlig konst som en del därav, förutsätter att beställarrollen inom offentlig förvaltning uppmärksammas och utvecklas.

De förvaltningar och politikområden som involveras vid ny- eller ombyggnationer, behöver förståelse och kunskap kring processerna för beställning av offentlig konst för Gestaltad livsmiljö. Samtliga parter i byggprocesserna, både i offentlig och privat sektor, behöver samordnas kring både den offentliga konstens beställar- och skapandeprocess.

Kommunernas och regionernas regelverk kring inköp av offentlig konst behöver ses över och tjänstepersoner vid de involverade förvaltningarna och avdelningarna behöver kompetens så att beställning och inköp kan förverkligas. Idag skiljer sig regelverken åt mellan olika kommuner så att förutsättningarna att göra inköp varierar stort. Det förekommer att kommuner inte köper in offentlig konst för att regelverk har tolkats av tjänstepersoner på ett sådant sätt så att inköp av offentlig konst inte tillåts.

I ljuset av både samhällsmålet och delaktighetsmålet är det viktigt att arbetet med gestaltad livsmiljö och offentlig konst bedrivs i hela landet. Regionala och lokala mötesplatser och nätverk inom arkitektur, form och design är därför av stor betydelse. Samarbetet med och utvecklingen av dessa mötesplatser bör främjas. Procentregeln behöver kompletteras med satsningar som också når platser utan tillväxt. Till exempel kan en procent av vinsten från statliga bolag i glesbygd vikas för satsningar på offentlig konst i dessa områden vilket skulle bidra till ökad tillgång till offentlig konst och mer attraktiva livsmiljöer i många delar av landet.

Det behövs en långsiktighet i arbetet med dessa frågor. De tillfälliga satsningar och projekt som har gjorts genom till exempel Statens konstråd "Kunskapsnav offentlig konst" (2018-2020) räcker inte för att etablera fungerande strukturer för området.

Det finns dessutom regionala och kommunala resursbrister som behöver tillgodoses. Offentlig konst på kommunal och regional nivå produceras i komplexa tvärsektorieella processer. I hop med till exempel svårigheterna kring tillämpningen av principen om armlängds avstånd (se angående Självständighetsmålet längre ner), gör just den offentliga konsten i särskilt behov av kompetensstöd samordnat och permanentat på statlig nivå.

Det behövs en långsiktig nationell kunskapsplattform för arbetet med offentlig konst, väl förankrad på regional och kommunal nivå. Utifrån myndigheternas nuvarande roller är Statens konstråd bäst lämpad för ett sådant utökat uppdrag.

7.2 Förslag till kulturens återstart

7.2.1 Återstartsstipendier

Förslaget med en förstärkning på 30 mkr under 2022-2023 är bra men i underkant för att återstarta bild- och formområdet. Satsningen bör förlängas eller permanentas med tanke på områdets svaga utgångspunkt och infrastruktur.

Det är positivt med satsning att främja konstnärers villkor under pandemin och bra med stipendier som kan motverka att konstnärer lämnar kulturen för att kunna försörja sig. Däremot skulle det vara önskvärt att, så länge stipendier inte är pensionsgrundande och överhoppningsbara i trygghetssystemen, komplettera stipendier med finansiering som kan bidra till att regioner, kommuner och näringsliv kan anställa eller arvoda konstnärer för uppdrag inom olika verksamheter. Det finns många goda exempel på sådana projekt redan idag, men det är angeläget att de bli fler. Ett exempel är Region Västernorrlands Konstnär i kommun <https://www.rvn.se/sv/Utveckling/Kultur-och-bibliotek/konst-vasternorrland/konstresurser-i-vasternorrland/konstnar-i-kommun/>

Konstnärer behöver arbetstillfällen och inkomster som räknas med i trygghetssystemen. Vid stora samhällsomvandlingar, som det strategiska och omfattande arbetet med gestaltad livsmiljö i regioner och kommuner, skulle konstnärers breda kompetens kunna tas tillvara med arvoderade uppdrag. Inte bara genom offentliga verk utan också om konstnärliga perspektiv i de strategiska processer som redan är igång på många platser.

7.2.2 Återstarts- och utvecklingsstöd för en starkare kulturektor

Mycket bra att förslaget innehåller en punkt om att stärka kulturområden med svaga strukturer, bland annat bild- och formområdet.

Önskvärt är att de regionala prioriteringarna för hur anslagen fördelas ses över. I Kulturrådets uppföljning av krisstöd till regional kulturverksamhet 2020 finns siffror som visar på stora skillnader mellan regionernas fördelning, där exempelvis Region Norrbottens förstärkning till bild- och formområdet låg på 33,2% av anslagen medan Region Västerbottens förstärkning var 1,3% till bild- och formområdet. Dessa stora skillnader får konsekvenser för konstområdet, både för de professionella konstnärerna men också för civilsamhället så klart. Detta har också uppmärksammats

av Konstnärernas Riksorganisation <https://kro.se/konstnarers-forsorjning/stora-skillnader-mellan-regioner-vid-f%C3%B6rdelning-av-krisst%C3%B6d-till-det-regionala-kulturlivet/>.

7.2.3 Kulturcheckar som stimulansstöd

Vi motsätter oss förslaget.

Att avsätta 585 miljoner kronor till kulturcheckar som, enligt förslaget självt, knappt räcker till hälften av Sveriges befolkning över 18 år verkar i princip bortkastat. Förslaget gynnar dessutom inte alla konstområden t ex inte bild- och formområdet.

7.3 Långsiktig förstärkning av kulturens ekonomiska förutsättningar

7.3.1 Stärk stödet för den fria kulturen:

Ökat utbyte mellan frilansande curatorer och utställningsarrangörer

Vi instämmer i förslaget – med tydligare krav på att utställningsarrangörer ska följa MU-avtalet. Vi vill dock poängtera att detta stöd förutsätter en grundläggande infrastruktur, såsom stabila arenor för konst, vilket saknas på många platser utanför de större städerna. Åtgärden behöver alltså kompletteras med tydliga infrastruktursatsningar, se punkt 7.3.3

7.3.2 Stärk stödet för konstnärer

Vi instämmer i förslaget. Dock behöver reglerna för trygghetssystemen förändras snabbt för att konstnärer inte ska hamna i en än sämre ekonomiskt läge efter att en stipendieperiod är slut. Komplettera med att skapa arbetstillfällen och arvoderade uppdrag för konstnärer, se punkt 7.2.1.

7.3.3 Stärk kultursamverkansmodellen

Ja. Kultursamverkansmodellen behöver stärkas och utvecklas.

Finansiering som möjliggör uppräknings av både de regionala och statliga anslagen och som följer övriga pris- och löneomräkningen behövs. Verksamheternas finansiering urholkas som det ser ut idag av pris- och löneökningar och det blir svårare och svårare att arbeta för utveckling av verksamheten.

Se över möjligheten att inkludera fler kommunala konsthallar i modellen. För ett breddat deltagande och starkare struktur för konst i hela landet behöver förstärkningar i första hand riktas till kommuner som idag varken har konsthall eller nödvändiga resurser. Dessa förstärkningar kan vara av flera slag: möjligheter att köpa in konst, förvalta och förmedla befintlig konst samt arvoda konstnärer för offentliga gestaltningar och konstnärliga projekt. Mindre kommuner behöver också förstärkning för att stötta upp vid ansökningar till skapande skola, utbildning av politiker inom bild- och formområdet. Stöd till interkommunal samverkan inom konst- och kulturområdet såsom delade personella resurser, ansvarsområden och/eller gemensamma nämnder kan var en del av lösningen. Stora resursbrister hindrar idag möjligheterna att utveckla sådana strukturer på egen hand. Kulturen i en hel kommun kan bäras av en enda tjänst (ibland bara en deltid) utöver biblioteksverksamheten.

Samverkansmodellen och samverkan mellan kommunal, regional och statlig nivå har idag ett tydligt fokus på producerande institutioner såsom teatrar och museer. Men en nödvändig utveckling av samverkansmodellen är att förtydliga främjandeuppdraget inom olika kulturområden till att omfatta överblicken, utvecklingen av och kunskapsområdet kring att förverkliga nya möjligheter, som till exempel genreöverskridande och/eller självorganiserade initiativ. Ett annat angeläget exempel är hanterandet av utmaningar som breddat deltagande och snedrekryteringen. Dessa stärkande insatser behöver vara starkt kopplade till regionala främjandeuppdrag, vilka ofta tappas bort eller inte utnyttjas i dialoger mellan region och stat eller vid regionalt strategiarbete såsom om- eller nyprioriteringar inom modellen eller särskilda utvecklingsinsatser.

Förutsättningar för konstnärlig produktion samt delandet av resurser, både mellan konstnärer och mellan kommuner och region är helt nödvändigt för bild- och formområdets utveckling i och utanför mindre städer och samhällen. Kollektivverkstäder för bild- och formkonstnärer är ojämnt fördelade i landet. Samverkansmodellen behöver förtydligas med ateljéplatser och verkstäder för att möjliggöra för konstnärer att vara verksamma i hela landet. Samverkansmodellen behöver verktyg för att stärka sådana förutsättningar.

7.4 Stärk internationellt utbyte och samverkan

Bra förslag.

Långsiktiga medel bör ges till residens för internationalisering, samarbeten mellan residens för stärka och utveckla verksamheterna inom bild- och form men även samverkan med andra kulturområden och samhällsfrågor som miljö, samhällsengagemang, KKN och landsbygd i hela landet. Flera viktiga samverkansinitiativ finns, bland annat SWAN (Swedish artists Residency Network) men också interregional samverkan genom bl a Regionsamverkan Sydsverige.

Förutsättningarna för konstens och konstnärernas rörlighet och utbyte mellan regioner och inom Sveriges gränser behöver dock stärkas.

7.5 Stärk trygghetssystemen

Mycket bra att behovet att se över trygghetssystemen kommuniceras tydligt.

7.6 Ta tillvara digitaliseringens möjligheter

Bra förslag.

Även kommuners och regioners arbete med digital förvaltning och tillgängliggörande av sina konstsamlingar behöver dock förstärkas. Stora resursbrister, inte minst personella, begränsar dessa möjligheter. Delaktighetsmålet skulle på så sätt kunna stärkas. Viktigt, som utredningen också påpekar, att de upphovsrättsliga aspekterna beaktas.

7.7 Förbättra förutsättningarna för kulturella och kreativa näringar

Vi håller med om förslaget att förutsättningarna för KKN behöver förbättras.

Vi vill dock komplettera med vikten av att stärka de professionella produktionsplatserna för enskilda yrkesverksamma inom bild- och formområdet. Lämpliga lokaler med rimliga hyror och kollegial samverkan förbättrar förutsättningarna för KKN inom området. På sina håll görs satsningar på uppbyggnad och drift av produktionsplatser för konst och en större samverkan mellan kommun, region och näringsliv men satsningarna behöver stärkas och spridas. Oklart ansvar mellan region och kommuner, för finansiering och drift av kollektiva produktionsplatser gör att verksamheterna ofta verkar under instabila förhållanden och under ständig hot av nedläggning. SKR skulle tillsammans med regionerna och KUR titta på hur kollektivverkstäder i ökad grad kunde omfattas av kultursamverkansmodellen. På så sätt skulle förhållandena som verksamheterna existerar under kunna stabiliseras. Det skulle ge nya möjligheter för konstnärer i hela landet att arbeta med sin konst men också öka inflyttningen och möjligheten för nyutbildade konstnärer att etablera sig på sin hemort, vilket i sin tur driver både utvecklingen av kulturen och samhället i stort på platsen.

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

Bra förslag att etablera KKN-kontor på regeringskansliet där alla departement ingår och att en nationell KKN-strategi tas fram.

Vi föreslår också att utbildningsdepartementet utvecklar förutsättningarna för att konst och humaniora ska ges mer utrymme inom högre utbildning - vilket ökar kreativiteten och innovationskraften i alla sektorer. Genom exempelvis inkubatorer på folkhögskolor, skolor och universitet där olika program och utbildningar möts ökar kunskaper och förståelse samt samverkan mellan sektorer och områden såsom konst, ekonomi och projektledning.

För att KKN ska ha genomslag i hela Sverige bör SKR och regionerna vara en del framtagandet av strategin. Vikten av att arbeta förvaltningsövergripande på regioner, kommuner och destinationer med KKN bör tydliggöras. Arbetet med KKN förutsätter förvaltningarnas kunskap om förutsättningarna och utvecklingsmöjligheterna för konst och kultur som näringar. Strategin behöver också hantera samordningen av KKN-satsningar med regional utveckling. Särskilt behövs utbildningsinsatser och kompetenshöjande åtgärder för att säkra kommuners, regioners och besöksnäringens förståelse för de mindre aktörernas näringsförutsättningar, som utgörs av t ex konstnärsdrivna plattformar, designers, gallerier m fl.

Också arrangörer och aktörer inom bild- och formområdet behöver utbildningsinsatser, samverkan med akademin och medel för att kunna arbeta långsiktigt. Arrangörer som ex gallerier och konstnärsdrivna plattformar/gallerier behöver kunna söka stöd för omkostnader vid utställningar, mässor etc, såsom transporter.

Enligt Boverket är både näringsliv och akademi viktiga aktörer för att politik för gestaltad livsmiljö ska få genomslagskraft i samhället, liksom civilsamhället och medborgare. Då väsentliga delar av Gestaltad livsmiljö förverkligas via KKN utökas konstnärers möjligheter till försörjning genom offentliga gestaltungsoppdrag.

Vi föreslår att avdragsrätt för företagen utreds, vad det gäller inköp av samtida konstverk direkt av konstnär sk KROT-avdrag för konst. Om ett företag idag köper ett gardintyg med motiv från en tavla är det avdragsgillt. Men om samma företag köper själva originalverket är köpet inte avdragsgillt.

7.7.4 Utveckla statistik och analys

Vi ställer oss bakom förslaget.

Regionala kulturkonsulenter inom olika områden kan vara behjälpliga för att nå ut till verksamheterna för att få in rätt fakta vid inhämtandet av statistik. Representanter för nationella konsulentnätverk kan bistå vid framtagandet av relevant underlag. Vi vill poängtera vikten av att statistiken anpassas och utvecklas i linje med respektive kulturområde. För att samla kunskap om kulturens kärnvärden och mer komplexa och tvärkulturella verksamheter och initiativ bör kvalitativa mätningar komplettera den kvantitativa statistiken.

Statistiken bör också synliggöra kopplingar mellan designers, konstnärer och producenter som utför konstnärers idéer både geografiskt, inom olika branscher etc. Offentlig konst är ett område där tillverkning och konstnärlig idé utförs på olika platser. Ex SPOK - Form och Designcenter där konstnär och producent kopplas samman för att ta fram en produkt.

Ta fram statistik för företagare med inkomst under 200 000 kr per år för att synliggöra deras situation och utveckling.

7.7.5 Förbättra tillgång till innovationsstöd

Vi ställer oss bakom förslaget men saknar designområdet i texten om innovation.

Vi vill dessutom poängtera kopplingen mellan innovation och gestaltad livsmiljö. Vi föreslår därför satsningar både på residens och samarbeten mellan industri och konstnärer samt möjligheter för kommuner att anlita konstnärer och designers som konsulter i förändrings- och planprocesser.

7.8 Stärk kulturskolan och kultur i skolan

7.8.1 Förbättra kulturskolornas möjligheter till långsiktigt utvecklingsarbete

Vi håller med om vikten av att kulturskolorna kan bedriva långsiktigt utvecklingsarbete. Vi föreslår dock en permanent höjning av verksamhetsmedel istället för fortsatta projektmedel. Detta för att minska den administrativa bördan hos kulturskolan och den statliga nivån, samt för att öka jämlikheten. Även kommuner med mindre resurser har då möjligheten att få luft till utvecklingsarbete t ex i samverkan med andra kommuner eller regionen.

7.8.2 Utred behov av ytterligare insatser för kulturskolan

Mycket bra förslag som sannolikt skulle främja både utvecklingen och minska snedrekryteringen.

Det behövs också en satsning och förstärkning av bild- och form/konstområdet inom kulturskolorna. I till exempel Västerbotten har endast två kommuner ett utbud som

innefattar bild- och formkonst, Umeå och Malå, och det ser ut på liknande sätt i många andra regioner. Det behövs fler konstpedagoger och fler möjligheter för barn och unga att utöva bildkonst i kulturskolan.

Barn- och ungdokumentationsordnare/konsulent på regional nivå liksom stärkande av nationella nätverk för kulturskolor och konsulenter inom olika områden skulle kunna få positiva långsiktiga effekter.

Vi föreslår också avgiftsfri kulturskola.

7.8.3 Främja förutsättningarna för kultur i skolan

Vi ställer oss bakom förslaget. Vi betonar vikten av att SKR och Skolverket ingår i detta utvecklingsarbete.

Vi skulle gärna se att Skapande skola-bidraget skulle omfatta barn från 5 år och uppåt på kort sikt. På längre sikt vill vi gärna se att kulturen på ett mer övergripande sätt genomsyrar skolan. Detta för att nå bättre måluppfyllelse både på delaktighetsmålet och samhällsmålet.

7.9 Bredda deltagandet och minska snedrekryteringen i kulturlivet

Vi ser det som mycket angeläget att bredda deltagande och minska snedrekryteringen i kulturlivet. Vi saknar dock konkreta förslag som möter denna obalans. Snedrekryteringen till konstnärliga högskolor börjar inte vid ansökningar till högskolan. Att se över hela utbildningstrappan (som utredningen föreslår) vad gäller konst och kultur ser vi som nödvändigt för att på sikt åstadkomma ett breddat deltagande och minska snedrekryteringen i kulturen. Vi ser ett särskilt behov av att;

- återinföra estetiska ämnen inom alla program på gymnasienivå;
- införa en avgiftsfri kulturskola med utbud från alla konstformer;
- att utöka de estetiska ämnena i grundskolan (se punkt 7.8.3) samt att
- stärka de förberedande konstutbildningarna.

7.10 Utveckla kulturpolitikens inriktning

Vi bedömer att utredningen och den statliga nivån idag snarare fokuserar på och efterfrågar internationella perspektiv till förmån för regionala och kommunala erfarenheter och kunskaper. Vi skulle vilja se ett omvänt fokus. För att konsten ska kunna nå fler och hela landet (delaktighetsmålet) är det av största vikt att stärka kompetensen på den statliga nivån om behov och strategier på kommunal respektive regional nivå, om samverkansmodellen "i praktiken", om kulturens förutsättningar utanför större städer, samt om den ideella sektorns betydelse för spridning av den professionella kulturen i hela landet.

Det är av största vikt att bild- och formområdet representeras i myndighetsnätverket för barns rätt till kultur. <https://www.kulturradet.se/i-fokus/barn-och-unga/myndighetsnatverk/>

Politiker behöver bildas och informeras om kulturens och konstens relevans i samhället och bidrag till samhällsbygget. En befolkning med tillgång till skapande, till konstupplevelse, till kultur som bärare av viktiga perspektiv på såväl den egna existensen som samhället i stort och förmågan till ett självständigt och kritiskt tänkande, är avgörande för en väl fungerande demokrati. Alla ska ha rätt till detta oavsett var i landet en bor. Så är det inte idag. Resurser behöver sättas in, strategier tas fram och politiska beslut behöver tas för att uppnå det samhälle politiken förespråkar och har som målsättning. Arbetet på både kommunal och regional nivå bedrivs ofta i stuprör där det är långt mellan konst/kultur och exempelvis samhällsutveckling och besöksnäring.

Vi bedömer att det är viktigt att värna det lokala kulturutbud som finns. Kulturpolitiken behöver följa utvecklingen och förstå de olika kommunala förutsättningarna och behoven, för att kunna vidta lämpliga åtgärder, med målet att säkerställa ett välutvecklat brett kulturutbud i hela land

7.10.2 Utred hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas

Vi håller med om att samverkan och rollfördelning mellan stat, region och kommun behöver utvecklas. Vi saknar tre viktiga aspekter som behöver behandlas i en sådan utredning, nämligen;

1. *Främjandeuppdragets roll - regionala konsulenter*

Främjandeuppdraget på regional nivå är oerhört viktigt för att uppnå de kulturpolitiska målen i allmänhet och delaktighetsmålet i synnerhet. Dock faller detta uppdrag lätt bort i dialogen mellan statliga myndigheter och regioner. Särskilt drabbar detta bild- och formområdet som saknar en självklar statlig aktör och dialogpartner (jfr film-, slöjd- och scenkonstkonsulenter har genom SFI, hemslöjdsförbundet och Riksteatern). Till exempel finns ingen representant för bild- och formområdet i myndighetsnätverket för barns rätt till kultur. Vare sig Statens konstråd, Kulturrådet eller Konstnärsnämnden har idag ett uppdrag som omfattar främjande och utveckling inom bild- och formområdet. Som utredningen också påpekar är infrastrukturen för bild- och formområdet särskilt svag runt om i landet. Fram till 2007 samlade Kulturrådet regelbundet konstkonsulenter från regionerna. Den rikstäckande föreningen konstkonsulenterna i Sverige utgör en viktig länk mellan dessa nivåer och fria kulturutövare inom bild- och formområdet. Föreningen driver idag gemensamt nationella utvecklingsfrågor men utan statligt stöd och en tydlig roll i kulturpolitiken.

2. *Vilken part på statlig nivå som ansvarar för utvecklingen inom bild- och formområdet*
Under punkt 1 redogörs för konsekvenserna och behovet av en sådan part.

3. *Möjligheten att stödja verksamheter och kultur utanför traditionella institutioner*
Utredningar har visat att samverkansmodellen gynnat institutioner och att flexibiliteten och följsamheten gentemot nya kulturuttryck och nya kulturaktörer

varit låg. Nyskapande konst och kultur rör sig ofta mellan olika kulturuttryck och många självorganiserade initiativ är kombinationer av produktionsplatser, scener för olika slags arrangemang och mötesplatser mellan både professionella, ideella, amatörer och publik. Särskilt viktiga är dessa kombinationer på platser utan större publikunderlag, där både avstånd och övrig kulturell infrastruktur saknas, vilket är fallet utanför större städer.

7.10.3 Stöd utvecklingen av en nationell plattform för utställningsaktörer inom bild- och formkonst

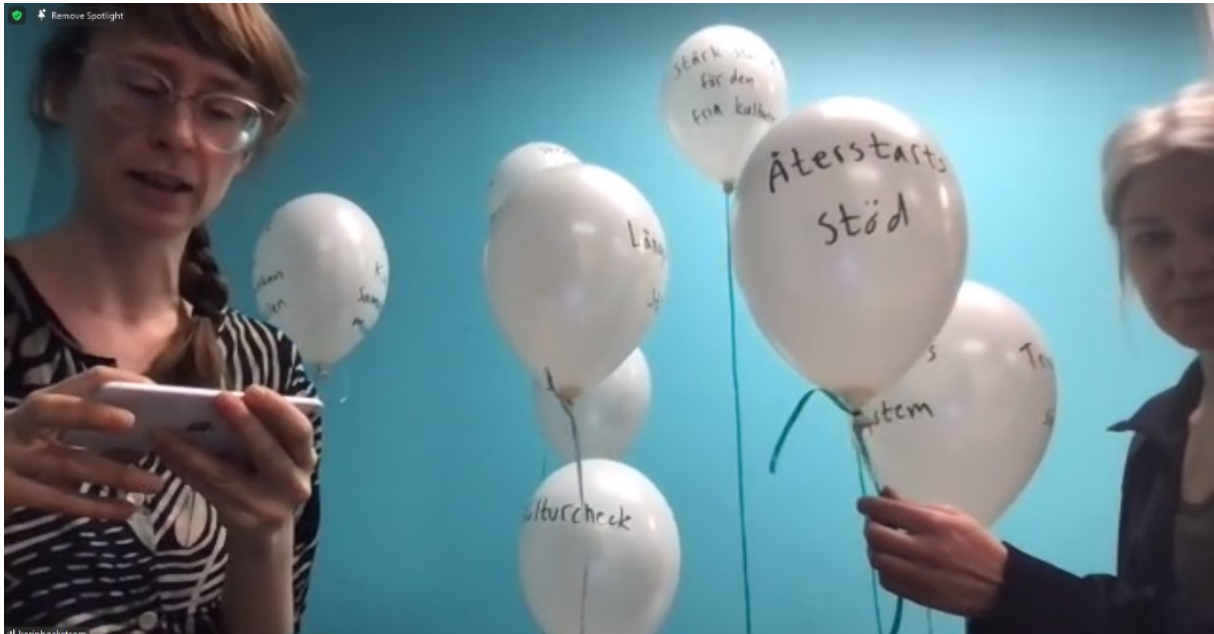
Vi håller med om vikten av en nationell plattform eller paraplyorganisation inom konst/bild- och formområdet men poängterar vikten av att den omfattar utveckling av bild- och formfrågor på bredden - främjandeområdet, institutioner, barn/unga, kommuner, fria konstaktörer och ideell sektor! Det nationella uppdraget bör ligga hos, t ex Kulturrådet som då ges ett breddat och tydligt uppdrag, alternativt hos annan lämplig myndigheter eller nationell institution.

- Utöver de aktörer inom bild- och formområdet som nämns i utredningen är de regionala konsulenterna viktiga samarbetspartner för en sådan plattform. Enskilda regionala konsulenter har bra överblick över respektive län. Föreningen Konstkonsulenterna i Sverige har en nationell överblick som omfattar både förutsättningar i regioner och kommuner, det fria konst- och kulturlivet, konstnärers förutsättningar etc.
- Viktigt att värna lokala och regionala aktörer som är viktiga utöver själva konstnärerna och konsten, såsom curatorer, konsthallar, producenter och tekniker och att en nationell plattform kan stödja dessa vad gäller kvalitet, utveckling och samarrangemang.
- Former för att stödja nya former av kulturella plattformar och konstnärliga initiativ behöver utvecklas – hur det offentliga kan stödja det som inte kan sorteras in i välkända fack såsom blandformer - mellan arrangörskap och aktörskap, professionella och amatörer, publik och konstnärlig aktör - delaktighetsprojekt, kulturområdesövergripande initiativ samt nya sätt att organisera sig.
- I samråd med konsulentnätverk och fria kulturlivet utveckla barn/unga-området inom bild- och formområdet och konstpedagogiken. Nationella och regionala nätverk för konstpedagoger på både konstinstitutioner och kommunala konsthallar etableras men behöver nationellt stöd. Även konstpedagogiken för både barn och vuxna behöver stärkas som område.

7.10.4 Utred förutsättningarna för en kulturstiftelse

Liksom utredningen påpekar tror vi att breddad finansiering kan stärka kultursektorns förutsättningar. Detta torde stärka både hållbarhet i kultursektorn och minska risken för politisk styrning av det konstnärliga innehållet. Vi ställer oss bakom förslaget.

Förslaget att "matcha" finansiering mellan stat och näringsliv liksom skattelagstiftningen vad gäller sponsring av konst och kultur bör undersökas vidare.

Konstnärer reflekterar över återstartsutredningen

En sammanställning från ett digitalt seminarium 2021-12-02, arrangerat av den nationella föreningen Konstkonsulenterna i Sverige, genom arbetsgruppen för konstnärers villkor som

representerar de 6 regionerna Dalarna, Gävleborg, Uppsala län, Västerbotten, Västernorrland och Västra Götaland.

Den andra december 2021 anordnade den nationella föreningen Konstkonsulenterna i Sverige ett seminarium där vi bjöd in sju konstnärer att samtala om regeringens utredning från Kris till Kraft - Återstart för kulturen. Vi bjöd in sju konstnärer från sex olika regioner. Från Umeå i norr till Gerlesborg i söder. Seminariet som hölls i den pandemipopulära digitala formen blev ett viktigt och lärorikt seminarium där olika typer av konstnärer fick reflektera över utredningen i relation till sin yrkesroll och konstnärliga praktik. Publiken fick ta del av olika typer av utmaningar som de möter i sin vardag. Men också de möjligheter och hopp konstnärerna fann i utredningen. Och vad som saknades.

Medverkande konstnärer under seminariet var Katarina Persson, Gabriel Jonsson, Shiva Anoushirvani, Madelaine Sillfors, Jens Strandberg, Magdalena Nordin och Karin Bäckström.

Föreningen valde att i efterhand samla konstnärernas reflektioner som ett tidsdokument och en viktig reflektion över utredningen. Dels som ett komplement till de formella remissvar som regeringen nu tar in men också som en mångfacetterad och verklighetsnära inspiration för en hållbar konstnärlig utveckling framöver. Varje konstnär står själv bakom sina respektive ställningstaganden och reflektioner. Jens Strandberg som representerade Västernorrlands län hade på grund av den korta tiden inte möjlighet att medverka här med sin presentation men alla övriga konstnärers presentationer finns med i denna sammanställning.

Föreningen konstkonsulenterna i Sverige

De regionala konstkonsulenterna skall stärka, främja och utveckla konstområdet i sina län. I nätverket ingår även utvecklare och konsulenter inom bild-och formområdet. Sedan 2007 organiseras nätverket i form av en förening. Föreningen har idag ca 25 medlemmar från landets alla 21 regioner.

Upphovsrätt

Konstnärerna äger var och en rätten till sina egna texter. Varje region har avtalat med respektive konstnär om rätten att digitalt sprida och publicera texterna i form av denna sammanställning.

Omslagsbild

Bilden på omslaget visar konstnärerna Karin Bäckström och Magdalena Nordin under seminariet.

Katarina Persson, Uppsala län

Katarina Persson (f. 1964) är verksam konstnär och konsthantverkare och driver keramik- och galleriverksamhet i Sadelmakarlängan, Österbybruk. Hon är medlem i KRO Uppland och arbetar också med offentliga gestaltningar och har bland annat gestaltat verket Skruvarna i gjutjärn vid Uppsala Resecentrum. www.kakelkonst.se www.sadelmakarlangan.se

Min infallsvinkel är som konsthantverkare på landsbygden i nära samarbete med ett kulturarv vid Österbybruks herrgård i Norduppland där jag är verksam.

Kultur är viktigt! Många skulle inte ha överlevt pandemin lika bra utan tillgång till böcker, musik, film och olika sorters digitalt tillgängliggjord kultur under pandemin. Det egna skapandet har blivit viktigare när vi har varit avskilda från varandra. Vi har fått en medvetenhet om att kulturen måste finnas med som en viktig samhällsfaktor när det tas beslut om välfärd och utveckling. Helhetsgreppet i utredningen är bra gjort, man känner att det finns långa samtal med kulturaktörer inom många områden bakom alla ord.

Pandemin har tydliggjort vilken lös grund mycket av kulturen står på och hur viktig den är i fysisk form, hur mycket vi saknat den. Saker har synts i ett klarare ljus, som hur sårbart vi kulturarbetare lever. De flesta av oss helt utanför trygghetssystemen, beroende av att brödjobb eller en partner. Trots lång utbildning och stora studieskulder så kan många av oss inte försörja sig på sitt yrke. Många av oss är kombinatorer och ofrivilliga företagare. Det måste till varaktiga lösningar för att även vi kulturarbetare ska kunna få barn och gå i pension.

I utredningen lyfts en förhoppning om att konsten och kulturen ska arbeta för omställningen till en mer hållbar framtid. Hur ska vi kunna få fler att konsumera upplevelser och kunskap och mindre prylar när vi kulturarbetare hela tiden kämpar för att överleva? Något som många av oss är rika på är erfarenheter av hur man vänder på varenda krona, inte överkonsumerar och får det lilla livet att fungera genom att dela lokaler och resurser i form av ateljéföreningar, konsthantverksbutiker och konstnärsdrivna gallerier. Är det erfarenheter som kan bidra till en mer hållbar framtid?

Många av oss har med stöd av handsprit och restriktioner haft öppet i våra verksamheter under pandemin då vi är helt beroende av varenda krona som vi kan få in för att inte förlora det vi har byggt upp. De konstnärstipendier och krisstöd vi har kunnat söka har varit otroligt viktiga för att kunna överleva och kommer att fortsätta att vara det under återstarten.

Som kulturarbetare har man förstås en önskan om att kunna försörja sig på det man är utbildad för, även om det alltid kommer att finnas smal kultur som kommer att behöva stöd. Jag skulle gärna se fler konstnärliga projekt som kommer direkt tillgodo de som har allra minst tillgång till kulturen; äldre, särskilda boenden, barn och ungdomar, arbetsplatser, men allting får inte vara inriktat på pedagogisk verksamhet, utgångspunkten måste få vara det egna konstnärskapet, vi ska inte behöva vara lärare. Det behöver göras verkstad av formuleringarna att "kultur främjar demokrati, hälsa, näringsliv, utbildning, regional utveckling och attraktiva livsmiljöer". Fler projekt med kommunkonstnärer, regionpoeter och arbetsplatsmusiker så att vi kan få lön för det viktiga arbete vi gör!

Som boende på landsbygden så är det svårt att få tillgång till olika sorters kultur. I Österbybruk där jag är verksam så har vi stora kulturarvsbyggnader som står och förfaller. Tillsammans med

föreningar och kulturliv så får vi ändå mycket att hända på ideell basis här och under pandemin har vi haft ännu fler besökare än vanligt! När allt kulturliv stängde ner i städerna så sökte sig människor ut på landsbygden. Med lite stöd från kommunen har vi kunnat ställa om en del av verksamheterna så att de också kunnat bli digitala och det har varit mycket utomhusaktiviteter på de stora ytor som finns här för att möta det nya publiktrycket.

Tillsammans är kultur, kulturarv och natur i förening en väldigt viktig faktor för att vi ändå har ett kulturutbud på landsbygden men vi behöver mer stöttning för att kunna bibehålla och utveckla det vi har. Nu står vi och balanserar på en kant för hur mycket vi klarar av på de ideella krafter som finns. Vi kan inte vara en kulturresev som ska träda in under pandemier och nedstängningar av städer, det måste finnas ett permanent kulturutbud över hela landet.

Om konsten och kulturen inte får mer stöttning på landsbygd och i utanförskapsområden så kommer också snedrekryteringen till de konstnärliga utbildningarna att fortsätta. Då den stora tyngdpunkten idag är på teori, vilket är särskilt olyckligt i konsthantverksutbildningar, så kommer rekryteringen fortsatt att komma från akademiska hem i innerstaden och vi kommer att ha en konstnärskår som inte vet vad det innebär att vara verksam utanför institutionerna.

Det är ju fastslaget att vi inte mår bra av att bara jobba med huvudet utan också måste få jobba med våra händer och kroppar. Det behöver få genomslagskraft redan i grundskolan att konst och kultur inte bara är någon slags grädde på moset utan något som vi alla behöver och som definierar oss som människor. Jag vill också gärna slå ett slag för möjligheten att fördjupa oss i våra egna konstnärskap i form av vidareutbildningar och då menar jag inte hur vi ska bli mer digitaliserade, bättre på marknadsföring och fler följare på Instagram!

Förhoppningen är att den statliga återstarten som blir verklighet för kulturen och att den också får regionerna och kommunerna att satsa så att konsten kan få bli den positiva kraft den har möjlighet att vara. Jag kan bara tala för mig själv men jag tror inte att jag är ensam om att känna att jag vill vara en del i det hållbara samhälle vi behöver bygga men jag måste kunna göra det utifrån hållbara förutsättningar för att vara konstnär.

Madelaine Sillfors, Västerbotten

Madelaine Sillfors (f.1982) konstnär och curator verksam i Umeå. Ständigt dånar i bakgrunden uppväxtorten Kiruna - det skälvande berget, som sakta urholkas, urkraften och kvinnokroppen, som motarbetas och sprängs sönder av patriarkatets kapitalistiska begär. Hon har arbetat med det konstnärsdrivna Galleri CC i Malmö 2015-2020. Mellan 2019 - 2021 var hon curator och verksamhetsledare på Museum Anna Nordlander i Skellefteå. Hon är medgrundare till Art Alliance of the Arctic South. www.a-a-a-s.com www.madelainesillfors.se

Efter att ha läst betänkandet började jag fundera på andra rapporter som presenterats under året som "Så fri är konsten" och "Uppföljning av krisstöden till regionerna". Kring den senaste skriver Sara Edström, riksordförande för KRO på deras hemsida:

"I Norrbotten har 33,2% av stöden gått till bild och form. I Västerbotten ligger siffran bara på 1,3%. Dessa väldiga skillnader i andelen av krisstödet får självklart konsekvenser för det professionella konstlivet....Det är också uppenbart att den infrastruktur som byggts upp i Norrbotten som stöd för konstnärerna, där framför allt Resurscentrum för Konst är en viktig aktör, ger effekter för att stärka våra villkor."... Hon fortsätter:

"Inom konstområdet är det fortfarande 2021 så att det förväntas att kostnaden för våra arbetstimmar ska plockas ur våra egna fickor och att utställningar ska trolas fram för att i bästa fall berättiga till en liten utställningsersättning (som ju INTE är en ersättning för arbetet inför utställningen men som ofta är det enda konstnären får). Om det vore en lika stor självklarhet att vi bild- och formkonstnärer skulle få betalt för vårt arbete på samma sätt som en skådespelare får betalt för repetitionstiden och inte enbart för föreställningen, så skulle vi naturligtvis hamna på helt andra siffror."

Och kring "Så fri är konsten" citerar jag samma avsändare:

"Det är viktigt att använda orden på rätt sätt Vi ställer oss därför först av allt frågande till rapportens titel "Så fri är konsten"? Det väsentliga är naturligtvis att undersöka hur fria konstnärerna är att uttrycka sig konstnärligt..... vi är trötta på att konstnärerna ofta osynliggörs – till och med när våra egna villkor ska avhandlas."...

"Utredningen visar på ett antal exempel på målstyrning och kulturpolitiskt agerande på regional och kommunal nivå som är problematiska utifrån idealet om konstnärlig frihet. Ett viktigt resultat är också att särskilt den regionala kulturpolitiken är inbäddad i de regionala utvecklingssträvandena. I detta sammanhang förväntas kulturen bidra till att stärka regioners attraktivitet, folkhälsa, ekonomiska tillväxt och hållbara utveckling (s. 16)."

Med detta i bakgrunden blir det intressant att se hur stor påverkan rapporterna har på min och mina kollegors framtid.

Många konstnärer känner igen dilemmat att i en ansökan försöka få med hur ens konstprojekt är både jämställt, queer, och riktar sig till alla grupper i samhället, där funktionsvariationer ej ska utgöra hinder för att delta. Dessutom ska det rikta sig till barn och unga, hjälpa till att höja kommunens och regionens attraktivitet (för turister och potentiella framtida invånare), bidra till hotellnätter och restaurangnäringen och gärna till ökad shopping i de stora shoppinggallerior som uppförts senaste tiden, som inte har bidragit till något av ovanstående. Vi ska också skapa kreativa lösningar på samhällsproblem, rädda ungar från tråkiga hemförhållanden osv halleluja. Inte helt enkelt, inte en särskilt fri konstnär.

Jag kommer att tänka på en kollegas ansökan om arbetsstipendium till konstnärsnämnden, på frågan om vad hon ska göra med stålarna svarar hon bara: det ska ni skita i. Och ja, ansökan beviljades. Men det var många år sedan. Långt innan godhetens armar trasslade in sig i konsten.

Till dig som tjänsteperson inom konstfältet: Hacka och formulera syftet med er verksamhet så att det går att motivera att din budget kommer verksamma, nu levande konstnärer till del. Konst blir inte bara till. Betala konstnären för nyproduktion. Betala för det arbete ni efterfrågar, eller fråga efter det ni kan betala för. Hjälpt konstnären att se vad det är ni är beredd att betala för. Förklara om ni inte har budget för nyproduktion, att det är helt ok att konstnären då ställer ut något hen redan producerat i ett annat sammanhang. Tänk efter när ni utformar ansökningar om olika bidrag, open calls och stipendier. Vad vill ni att pengarna ska gå till? Om ni har en idé, vad säger att konstnären inte har en bättre idé, som hen redan arbetat för en längre tid. Blir galen på när tjänstepersoner sitter och hittar på teman och liknande. Konstnären har redan gjort jobbet, lyssna in! Här kan du göra en enorm skillnad!

Jag önskar att det fanns produktionsstöd att söka separat från stipendier så att det blir rejälare resultat när man väl får möjligheten att göra en utställning. I den HAAG, i Nederländerna finns det produktionsstöd med mycket låg tröskel, som syftar till att konstnären ska kunna betala för externa tjänster, som att göra en hemsida (programmerare /grafisk designer), fotografera en utställning (fotograf) eller formge en utställning (utställningsdesigner/arkitekt). Fundera på vad som faktiskt skulle hjälpa konstnärer att faktiskt göra sin konst oftare och bättre.

Konstnärer måste också lära sig att göra en budget. Räkna ut vad hen behöver tjäna. Vad är rimligt? Min nästa utställning som jag får betalt för enligt MU-avtalet, från regionen ser ut som följer:

- Utställningsersättning för ca 4 veckor 5000 kr*
- Medverkansersättning för att jag är där och hänger utställningen och plockar ner den tillsammans med utställningsansvarig, för konsten och utställningsidén, bild till vernissagekort, text om min verksamhet och min utställning 11500 kr.*

Enligt KRO är det ersättning för lite mindre än 12 timmar. De tolv timmarna kommer gå till hängning, rivning och packning. Inget annat. Ändå är jag 'tacksam' för chansen att genomföra min vision med möjlighet till publik och eventuella köpare. Men det är dyrt om jag producerar nytt som inte säljs i sammanhanget. Bisarrt.

Utredningens förslag är säkert alla bra och fler och större stipendier är en god tanke. Den viktigaste är enligt mig förslag 7.5, och då kanske just 7.5.2 där man föreslår en utredning av konstnärers möjlighet att ta del av befintliga trygghetssystem. Denna fråga bör alltid hållas levande, trygghetssystemen ska såklart alltid komma alla medborgare till del utan byråkratiska käppar i hjulen. Staten vill stödja konstnärer med stipendier, men hindrar då konstnärens möjlighet att försörja sin familj tex vid sjukdom eller låg inkomst. Varken bostadsbidrag eller SGI-beräkningar passar in i ekvationen. Detta måste snarast åtgärdas. Förslag 7.7.4 är av yttersta vikt för att synliggöra konstnärernas bidrag till vår gemensamma ekonomi, då kan också icke kulturivrare få upp ögonen för vårt värdeskapande. Förslag 7.10.3 är intressant, kanske kan föreslagna nätverket Klister kombineras med nätverket Den kollektiva hjärnan, för att på så sätt täcka in alla nya initiativ som växer fram idag.

Så många tankar, men texten slutar här. Tack för att ni bjöd in mig att medverka.

Gabriel Jonsson, Dalarna

Gabriel Jonsson (f. 1987) är verksam som skulptör i Falun. I sitt konstnärskap kombinerar han djupt allvar med lössläppt lekfullhet, antika myter med samtida popkultur, med avstamp i symbolismen och den europeiska skulpturtraditionen från övergången mellan 18- och 1900-talet. Han sitter med i styrelsen för konstnärorganisationen Konst i Dalarna. www.gabrieljonsson.se Instagram @SomeKindOfSymbolist

Sammanfattning: Det är svårt att utreda ett område som konsten, då i princip alla begrepp som rör fältet är oklara. Att konstvärlden själv definierar konstbegreppet leder till ett cirkelresonemang de som redan har makt får mer makt. Staten behövs för att främja konsten, men det är klokare att fokusera på skattemässiga åtgärder än att göda institutioner med bas i konstvärlden.

Innan jag läste rapporten hade jag hört att den skulle vara ett "önskebrev från kulturen", givet det blev jag förvånad över hur relativt modesta förslagen är när det gäller bildkonsten. Det finns vettiga förslag, som att konstnärer ska få lättare att ta del av trygghetssystem och att stipendier ska vara SGI-grundande, och det finns annat som jag önskat fått mer plats, som diskussionen kring konstnärers villkor i samband med utställningar.

Men jag fastnar i något annat, nämligen vilka begrepp och idéer ligger till grund för att utredningen görs. Jag tänker på ord som demokrati, konstnärlig frihet, konstnärlig kvalitet, kultur och konstbegreppet. Det här är begrepp som tas för givet, trots att de antingen saknar vedertagna, allmänna definitioner eller att dessa definitioner av en eller annan orsak är djupt problematiska.

Vi lever i en värld där allt ska vara mätbart, där sanningen är relativ och allt ska akademiseras och forskas kring. Det är en tid så upptagen med komplexa problem att vi glömmer de enkla frågorna i grunden. När ett område inte passar in i det mätbara, som bildkonsten, får vi problem med hur vi ska hantera det. Samtidigt är vi överens om att konst är viktigt.

Vad gör vi då? Det sätt vi hanterat det på är att gå till några andra av vår tids farsoter: påstådda experter och tjusiga ord. Konstbegreppet idag bygger i grund och botten på ett cirkelresonemang där de som redan har makt i konstvärlden definierar vad som är bra, samtidigt som man pratar om en inkludering, frihet och mångfald som inte existerar i tillnärmelsevis den grad som påstås. Eller ta konstnärlig frihet, som bygger på, i mitt tycke, den absurda föreställningen att konsten kan vara en fristående plats utanför samhällets krav.

Samtidigt är det ju helt korrekt att det inte går att mäta konst enligt någon satt måttstock. En så här lös definition av konst förutsätter ett livligt offentligt samtal, med argument för och emot, något som inte finns idag. Snarare är bildkonstvärlden en väldigt liten, samstämmig pöl där det gäller att inte krusa vattnet, för vem vet vilken person med makt du kan råkar väcka och vilka konsekvenser det får.

Många av de effekter vi ser av dagens konstvärld är problem som ligger inbyggda i konstbegreppet. Vissa problem är ofrånkomliga givet förutsättningarna, men det verkar vara väldigt svårt att ta in det. Ett exempel som tas upp i utredningen är snedvridning av rekryteringen till konstfältet när det kommer till etnicitet och utbildningsbakgrund, det föreslås att detta ska utredas. I ärlighetens namn

så är det väl helt uppenbart varför det är så? Vi har ett fält som i mångt och mycket är snävt och internt, där få tjänar pengar och alla förväntas uppfinna hjulet. Samma typ av inbyggda problem finns i andra områden, som diskussionen kring konstnärlig frihet i svallvågorna efter Kulturanalys rapport "Så fri är konsten".

Det handlar också om att bildkonsten ser sin egen existens som självklar, men vi behöver inga fria bildkonstnärer för att få kultur. Vi säger att vi är viktiga för demokratin, att vi är en kritisk motpol till konsumtionssamhället. Vi skulle lika gärna kunna beskrivas som nyttiga idioter åt nyliberalismen, en harmlös ofarlig grupp som hjälper till att bekräfta den nuvarande ordningen. (För att dra en referens till bandet Doktor Kosmos.)

Allt detta leder till definitioner som låter fina på ytan, men är begreppsmässiga fuskbyggen som inte håller för fem öre om vi synar dem i sömmarna. Det kommer inte vara svårt att avveckla stödet till kulturen om vissa politiska vindar blir starkare, för det vi påstår stämmer inte. Givet allt detta, är det rimligt att förvänta sig att staten genom stipendier och bidrag ska kunna skapa ett hållbart konstliv? Jag förstår att det kan framstå som haveristiskt att tjata om begrepp och definitioner, men grejen är att det ändå är viktigt vad tusan vi egentligen pratar om, när vi pratar om konst.

Det här i grund och botten viktiga frågor vi alla brinner för. Det är klart att vi vill nå ut med konst till människor. Det är också klart att staten har en viktig roll att spela i detta. Om vi tar de saker jag tagit upp här på allvar, vad landar vi i för förslag som skulle kunna ingå i en utredning som den här? Jag skulle säga att det bästa vore att fokusera mer på skattepolitik för småföretagare med låg omsättning. Det finns ju ett förslag i utredningen om att konstnärer bör få tillgång till trygghetssystemen i större utsträckning, och det vore ju bra. Det är på gång en stor skattereform och det har pratats om att höja fribeloppet från 30 till 100 tusen, det skulle hjälpa fantastiskt när du försöker komma igång som konstnär. Något annat är att överlag sänka skatten på inhemskt arbete och höja den på importerade varor. Kanske ett konst-ROT-avdrag (KRUT, skulle motverka en hel del svartarbete i fältet)? Eller att ändra så att företags inköp av samtida konst, köpt av konstnären, ses som en avdragsgill utgift?

Men problemen i samtida bildkonst blir inte avhjälpt med statliga utredningar. Det finns saker i vår samtid som gör det väldigt svårt att prata om konst och som ställer till det, som mätbarhetshets, att allt ska bli akademi och naturvetenskap, att vi har svårt att skilja på när vi ska vara kollektiva eller individuella. Tyvärr är det en verklighet vi har att förhålla oss till, om vi vill göra konst. Det finns en tendens till att argumentera för konstnärers rättighet till drägliga inkomster utifrån att vårt fält är viktigt och att vi har långa utbildningar. Jag tror att det är att starta i fel ände. Nyckeln till att få konstfältet att fungera är att göra bra konst, som står för sig själv. Sen får den konsten själv berätta vilken plats den ska ha i samtiden och vilka värden den ska stå för.

Shiva Anoushirvani, Västra Götaland

Shiva Anoushirvani (f. 1979) konstnär, verksam i Stockholm och norra Bohuslän. Shiva är utbildad i fri konst på Goldsmiths University i London och har forskat på Kungliga konsthögskolan i Stockholm på temat kärlek och arbete. Hon har suttit i referensgruppen för bild- och form i Statens Kulturråd, Kulturbryggan samt Kulturförvaltningen i Stockholm- för stöd till konstnärlig produktion och kulturarrangemang. Arbetar även som huvudlärare på Gerlesborgsskolan.
shivaanoushirvani.com

Den osynliga tryggheten

(transkribering av föreläsningen)

Det finns många myter om hur konstnärskap blivit till. Trots att myten är urgammal reproduceras den flitigt, inte minst under pandemin återberättas den i en nygammal skepnad. När en bild på en skissande halvinvalid Mattise, liggandes i sin sjuksäng spreds på sociala medier under första tiden av pandemin, kunde bilden läsas som en hint om att vi bör producera. Det är som att konstnären sitter på magi och magin utförs bäst under en kris. Under pandemin uppmanas vi via dessa bilder att ta tillfället (krisen) i akt och inkorporera den i vårt skapande.

Nu närmast i journalisten och författaren Olivia Liangs bok, Märkligt Väder – Konst i kristid redogörs hur konstnärerna gör mirakel av sina kriser. Det berättas om David Hockneys genidrag som barn, (han visste vad han ville), och om Derek Jarmans ärvda landställe som blev en motor i hans skaparprocess. Liang berättar om hur konstnärerna trots sina dödliga sjukdomar och fattigdom gör konst av kris. Myten, som ska följas av journalister, författare, curatorer, intendenten med flera, handlar klart och tydligt om konstnärsgeniet – men inte vilket geni som helst utan en super-strateg som till och med tar vara på kriser.

Frågan är om det enbart är kriserna som är drivkraften i skapandet? Stärks inte individer genom stöd och förståelse? Ska inte skaparmotorn bli smord genom stöd från familj och vänner, ett stöttande och förstående sammanhang och materiella resurser? Detta hade både Hockney och Jarman i sina liv när de gjorde sina mästerverk. Få talar om hur den osynliga tryggheten möjliggör så att konstnärer kan hitta vägar att kanalisera kriserna i konsten.

Jag kommer att inleda med att berätta om min historia, som är långt från myten om det strategiska geniet.

Tanken på att arbeta med konst kom inte upp redan som femåring eller tioåring som det så ofta berättas om i biografier. Konstnär som yrkesval fanns inte. Kanske skulle någon kunna hitta det där lilla genidraget om någon liten teckning fanns bevarad, men tyvärr är det eventuella lilla beviset försvunnet i flyktens spår. Jag var inte en strateg likt David Hockney som medvetet valde att göra dåligt ifrån sig på mattelektionerna för att hamna bland eleverna som fick måla istället. Inte ens i vuxen ålder är jag en strateg i den bemärkelsen. Tanken på att jag skulle arbeta med konst som vuxen fanns inte i min värld. Det fanns dock en vag känsla av att konst och i synnerhet språk och kunskap om min omvärld kunde vara ett verktyg för att känna sig mindre maktlös, kanske en frizon från världens kaos eller ett sätt att försöka begripa omvärlden. Men det fanns aldrig rum för tanken på att konstnärskap kunde vara ett yrke. I min stad och i min värld omgavs vi av ett kaotiskt politiskt läge.

Det var allt jag såg framför mig. Från födseln (under revolutionen 1979) och långt upp i tonåren bestod min värld mestadels av olika tillstånd av kaos och kriser. Jag växte upp med att acceptera att livet är oförutsägbart. Vad som helst kan hända när som helst och det är tröttsamt och påfrestande såväl för ett barn som för de vuxna. Gränsen mellan barn och vuxen blev allt suddigare – vem tar hand om vem, vem lär sig språket snabbast, vem lär ut och vem förmedlar? Det fanns micro-stunder av lättnad i en trygg famn, en grannes, en väns eller en främlings. De största och kanske enda glädjerusen som barn var att vara i en trygg famn. I kaoset minns jag tydligt att det fanns en kollektiv känsla av omhändertagande mitt i krisen, kriget och samhällets våld. Det kollektiva omhändertagandet var en räddning i stunden.

När jag var sexton gjorde lugnet och tryggheten entré i min värld. Jag befann mig i ett lite tryggare hem, samma år kom tanken på att skapa. I takt med detta växte också självkänslan. Jag kunde så småningom se möjligheter. Där inträdde någon typ av "allt är möjligt-hybris" hos en tonåring som helt plötsligt funnit tryggheten och därmed lusten och möjligheten att skapa och berätta. Jag minns att jag gick på föreläsningar om Fresco på Konstens hus i Luleå, som den yngsta personen och den enda vars föräldrar varken var konstnärer, kulturarbetare eller akademiker.

Trygghet är en väldigt avgörande del i skapandeprocessen och det talar vi sällan om. Alla konstnärer som Laing skriver om går igenom personliga och samhälleliga kriser och sjukdomar men flertalet av dem har också en osynlig trygghet i botten.

Det behövs självinsikt för en konstvärld att se detta, och ännu mer självinsikt för kulturpolitiken för att kunna förändra. Det behövs mod att frångå flocken för att radikalt se efter människors olika förutsättningar och hitta konkreta lösningar i form av pengar och andra resurser till de som mest behöver dem. Behöver vi verkligen ännu en rapport som bekräftar strukturerna?

Som det framgår i rapporten har "konstnärer med utländsk bakgrund generellt lägre inkomster än konstnärer med svenskt ursprung". Ett sätt för konstnärer att trygga sin ekonomi är att arbeta på konstinstitutioner på del- eller heltid. Detta går också bort för de flesta av oss då vi sällan anställs på samma villkor som svenskfödda som arbetar på institutioner.

De flesta av oss får i stället ta rollen som samhällsbärare och samhällsläkare. Symptomatiskt verkar det vara konstnärer utan stora osynliga trygghetsfaktorer som hamnar i rollen att förmedla och belysa samhällets olika orättvisor samt att försöka hitta lösningar åt dem vars egentliga uppgift är att hitta lösningar på problemen. Vi blir bjudna på fina middagar och kulinariska höjdpunkter och ibland får vi en symbolisk summa för att berätta om våra erfarenheter.

Jag vill tacka för att jag blev inbjuden till detta samtal, i samband med den här inbjudan väljer jag att bryta mig fri från rollen som samhällsläkande konstnär som går in i den kulturbyråkrati jag egentligen inte ska arbeta med. Under alla år som verksam konstnär har jag, ofrivilligt, då det inte alltid är ett val att aktivt påverka och visa på orättvisor, tagit eller fått rollen som samhällsbärare. Jag har nu gjort valet att inte vara den som kommer med förslag till rapporten.

Däremot drömmer jag om att kunna verka i en konstvärld och en kulturpolitik som medvetet jobbar för en mänskligare och mer etisk konstvärld och som aktivt jobbar med empati och slutar förneka att alla har olika förutsättningar.

Ett samhälle där kulturpolitiken är aktiv och medveten – mindre ytlig och mindre enkelriktad. En kulturpolitik som skapar tryggare anställningar och gör det möjligt för fler att bli konstnärer. Jag drömmer också om en konstvärld som kan rannsaka det problematiska "kvalitetsbegreppet", en konstvärld som rannsakar hierarkier och kan kasta om positioner.

Jag drömmer om institutioner som tar konsten och konstnärer på allvar och som vägrar att bli en plats för maktpositioneringar. Kanske har pandemin gjort något med oss så att vi kan ta vissa av de här stegen, kanske har den förvärrat situationen? Det får framtiden och kulturpolitiken avgöra.

Shiva Anoushirvani

Karin Bäckström & Magdalena Nordin

Karin Bäckström (f.1983) är konstnär och verksam i Gävleborg. Hon är en del av konstnärduon [krig] som tillsammans och med andra utforskar gränsöverskridande processer mellan musik, tid, hantverk, deltagande, DIY, Konstnärlig självorganisering och textil. Hon arbetar både med konstverk, performance, installationer och som arrangör och med kollektiva projekt där organisering och gemensamma processer blir en del av det konstnärliga materialet. Hon driver det självorganiserande Galleri Lars Palm/Backbeatbolaget i Sandviken och Konstfrämjandet Gävleborg, samt sitter i styrelsen för Den Kollektiva Hjärnan. www.krig.me

Magdalena Nordin (f. 1980) är uppäkt i Umeå och är nu bosatt i Norrsundet. Hon har en master i Fri konst på Konstfack och arbetar med en bredd av tekniker och uttryckssätt som tillsammans bildar ett större tema. För att nämna några; video, publikationer, text, performance och måleri. Hon har drivit gränsöverskridande bokförlag och självpublicering har fungerat som en röd tråd genom hela hennes konstnärskap, både via digitala och analoga kanaler. Teman i hennes verk har på senare tid handlat om meningslöshet, omvärldsångest och en känsla av att befinna sig i en brytningstid.

Konstnärerna gjorde en performativ presentation av sina reflektioner. Varje förslag presenterades på en ballong, som sedan flög ut ur bild, mot en ny plats. Här presenteras ett urval:

Ballong – Utveckla digitalisering med ökat anslag

Med tanke på de utmaningar som digitaliseringen innebär, bör vi fråga oss om det verkligen är en bra lösning i varje enskild situation. Skippa toppstyrning kring krav på ökad digitalisering och låt istället enskilda verksamheter och medarbetare avgöra om det är en bra metod för att tillgängliggöra kultur.

Ballong – Den digitala publiken

Att nå en publik utanför den fysiska platsen kan göras på flera sätt, t ex genom spridning av trycksaker. Vi efterlyser ett synsätt som innefattar både digitala och analoga lösningar för detta ändamål.

Ballong - Nationellt återstartsstöd

Bra! Men vi är trötta, vi skulle behöva terapi och långsiktiga hållbarhetsförband. Någon som tar oss i handen och säger att det är okej att vara trött på att producera digital kultur. Det var energikrävande att ställa om, vi blev inte bara konstnärer, curators, städare och administratörer, vi var också bildproducenter, scentekniker och ljussättare. Vi fattar att vi borde ta till vara på det vi lärt oss och kasta oss vidare med entusiasm inför nya finansieringsmodeller och digitala samverkansprojekt, men just nu behöver vi egentlig bara kunna andas.

Ballong - Stöd utvecklingen av en nationell plattform för utställningsarrangörer inom bild och form

Glöm inte bort Den Kollektiva Hjärnan som består av ungefär 40 självorganiserade samtidskonstinitiativ i hela landet. Våra organisationer är många gånger är den enda kontaktpunkten för kultur i samhällena vi verkar i eller ett experimentellt och vågat alternativ. Vi har kunskap och överblick över ekosystemets mylla!

Ballong - Stärk stödet för den fria kulturen

Ja det behövs. Vi har inga marginaler, men vi skapar spelutrymme.